

24.5.2010

Dnro 3058/4/08

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Henrik Åström

HOMEKOULUJA EI OLE SANEERATTU RIITTÄVÄN MÄÄRÄTIETOISESTI/ MÖGELSKOLOR SANERADES INTE TILLRÄCKLIGT MÅLMEDVETET

1 KANTELUKIRJOITUS

Luokanopettajana toimiva Kantelija kertoo sairastuneensa Helsingin kaupungin A:n ala-asteen koulussa kosteusvauriomikrobeista ja niiden tuottamista myrkyistä tammikuussa 2007. Hän sai kesällä 2007 viransiiiron B:n peruskouluun, jossa hän sairastui uudelleen alkusyksystä 2007.

Kyseessä olevia kouluja koskevissa tutkimuksissa 2005- 2006 oli hänen tietojensa mukaan löytynyt kosteusvauriomikrobeja. Hän oli saanut tietää B:n peruskoulua koskevasta tutkimusraporteista vasta, kun hän oli alkanut oireilla. Hänellä oli tuolloin todettu perusteltu ammattitautiepäily. Tämä epäily oli ollut hänen esimiehensä tiedossa.

Hän oli saanut virkavapautta B:n peruskoulusta lukuvuodeksi 2008- 2009 ja oli siirtynyt C:n peruskouluun. Toukokuun lopulla 2008 hän oli aloittanut luokanopettajana C:n peruskoulussa, jossa hän työskenteli puolitoista viikkoa ennen kesäloman alkua. Hän jatkoi C:n peruskoulun uudessa parakkirakennuksessa elokuussa 2008. Hän oli kuitenkin jälleen saanut kuumetta, päänsärkyä, nivelkipuja ja silmäoireita ja oli jäänyt sairauslomalle 22.9.- 12.10.2008 väliseksi ajaksi.

Kantelukirjoituksen mukaan oli ilmennyt, että C:n pääkoulun ruokalassa oli ollut laaja vesiva-hinko. Hänen mukaansa oleskelu peruskoulun ruokalassa sai aikaan sairastumisen. Ruokalan välttäminen ei kuitenkaan poistanut hänen oireitaan, vaan hän oli ilmeisesti saanut oireita myös parakkirakennuksesta.

Kantelukirjoituksen mukaan Kantelijaa oli tutkittu Työterveyslaitoksella kesällä 2007 ja syksyllä 2008, mutta hänellä ei voitu todeta ammattitautia. Kantelija haluaa tehdä työtä, mutta koska hänen työpaikkansa on homeessa, hän ei voi oleskella siellä sairastumatta. Hänen yliherkkyytensä homeelle ei ole luokiteltavissa ammattitaudiksi, mutta altistuminen kosteusvauriomikro-beille aiheuttaa toistuvasti samat oireet, jotka pahenevat, jos altistuminen jatkuu.

Kantelija pyytää oikeusasiamiestä selvittämään, onko Helsingin kaupunki velvollinen järjestämään hänelle terveelliset työtilat. Työsuojelulaki velvoittaa hänen mukaansa tähän, mutta käytännön tasolla asiat eivät ole järjestyneet niin, että hän voisi työskennellä sairastumatta ope-tusalalla.

Ongelma on Kantelijan mukaan laaja ja esimerkiksi A:n ala-asteen koulussa on sairastunut useita työntekijöitä samaan sairauteen ja lisäksi useita työntekijöitä muihin sairauksiin, jotka ovat yhdistettävissä kosteusvauriomikrobeihin. Hänen sairastumisensa olisi hänen mukaansa ollut estettävissä, jos home- ja kosteusvauriot olisi myönnetty kaupungin taholta, sillä hän oli

oireillut vuosia ennen lopullista sairastumistaan. Työntekijöille oli työnantajan taholta kuitenkin sanottu, ettei koulussa ole mitään, mistä voisi sairastua, eikä tutkimuksia ollut tehty ennen kuin useampi työntekijä oli sairastunut. Kun tutkimustulokset oli saatu, työnantajan taholta oli sanottu, ettei mitään terveydelle haitallista ole löytynyt. Vasta myöhemmin selvisi, että koulun seinistä oli löytynyt esimerkiksi sädesieniä, jotka aiheuttavat syöpää.

Kantelija pyytää oikeusasiamiestä myös arvioimaan, onko Helsingin kaupunki velvollinen sijoittamaan hänet toisiin tehtäviin. Hän kertoo vuoden 2007 ja 2008 aikana kärsineensä sairauden lisäksi palkanmenetyksistä.

2

SELVITYS

Helsingin kaupungin apulaiskaupunginjohtaja Tuula Haatainen antoi 11.11.2008 selvityksensä kantelun johdosta. Asiakirjoihin sisältyivät Helsingin kaupungin opetusviraston 4.11.2008 päivätty lausunto ja Helsingin kaupungin hallintokeskuksen oikeuspalvelujen 4.11.2008 antama lausunto.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi 10.8.2009 lausuntonsa kantelukirjoituksen ja siitä hankitun selvityksen perusteella. Ministeriön lausuntoon oli liitetty Uudenmaan työsuojelupiiriin 10.7.2009 päivätty lausunto, Uudenmaan työsuojelupiiriin 31.8.2007 päivätty tarkastuskertomus, ilmoitus epäilystä ammattitaudista 29.3.2007, ammattitautien tulkintalomake 18.6.2007 ja Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen 13.12.2006 päivätty tarkastuskertomus.

Kantelija antoi 15.12.2008 vastineensa Helsingin kaupungin toimittamasta selvityksestä ja lausunnoista.

Helsingin kaupungin apulaiskaupunginjohtaja Tuula Haatainen antoi 5.11.2009 apulaisoikeusasiamiehen pyynnöstä lisäselvityksen. Asiakirjoihin sisältyivät Helsingin kaupungin kiinteistöviraston tilakeskuksen lausunto 16.10.2009 liitteineen ja opetusviraston lausunto 21.10.2009.

Kantelija antoi 9.12.2009 vastineensa sosiaali- ja terveysministeriön lausunnosta ja Helsingin kaupungin lisäselvityksestä.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen ympäristöterveyden osaston tutkimusprofessori Aino Nevalainen laati 22.2.2010 oikeusasiamiehen kanslian pyynnöstä muistion. Muistio käsittelee sisäilmaa koskevien kunnallisten viranomaisohjeiden antamista. Muistio sisältää myös näkökohtia Helsingin kaupungin kantelussa tarkoitettujen ala-asteen koulujen sisäongelmien selvitys- ja korjaustoimenpiteistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vastineen professori Nevalaisen muistiosta ja muista tapausta koskevista asiakirjoista 12.5.2010.

Helsingin kaupunki antoi vastineen professori Nevalaisen muistiosta 21.5.2010.

Jäljennökset professori Nevalaisen muistiosta ja sitä käsittelevistä sosiaali- ja terveysministeriön ja Helsingin kaupungin vastineista ovat tämän päätöksen liitteenä.

3

RATKAISU

3.1

Selvitykset ja lausunnot

3.1.1

Helsingin kaupungin selvitys 11.11.2008

Kaupungin opetusviraston antaman selvityksen mukaan Kantelija aloitti luokanopettajana A:n ala-asteen koululla 1.8.2001, josta hän jäi sairauslomalle keväällä 2007.

Kantelija jatkoi luokanopettajana B:n peruskoulussa syksyllä 2007. Hän jäi sairauslomalle B:n peruskoulusta lokakuussa 2007. Keväällä 2008 hän ehti olla parin viikon ajan opettajana C:n peruskoulussa. Kantelija on ollut luokanopettajana lukuvuoden 2008–2009 alusta lähtien C:n peruskoulussa.

B:n peruskoulusta oli opettajien työsuojeluvaltuutetun tiedossa, että mm. eräs homeallerginen opettaja oli valittanut pienehkössä toisen kerroksen luokassa ilmanlaatua vuoden 2006 aikana. Kyseinen opettaja kertoi epäilevänsä, että rakennusaikaisen ja sen jälkeisen katon vuotamisen vuoksi ilmanlaatu olisi huono. Opettajan oireilun vuoksi luokasta otettiin ns. pintapölynäyte mahdollisten homeitiöiden toteamiseksi. Näyte sisälsi huonepölyä ja lasijauhejäämiä, mutta ei homeitiöitä.

Syyskuussa 2007 kouluun tullut uusi opettaja kertoi voivansa huonosti ja joutuvansa pitämään ikkunan auki, jotta luokan ilmanlaatu olisi hänelle kelvollista. Samaan aikaan Kantelija ilmoitti hänelle tyypillisten oireiden ilmaantuneen ja joutui jäämään sairauslomalle. Edellä mainittujen opettajien luokista otettiin pintapölynäytteen mahdollisten homeitiöiden toteamiseksi. Työterveyslaitoksen analyysilausunnon mukaan luokista otetuista näytteistä oli tavanomaisen huonepölyn lisäksi pieni määrä kuituja.

Opettajien työsuojeluvaltuutettu oli tiedustellut syyskuussa 2007 Helsingin kaupungin kiinteistöviraston tilakeskuksesta B:n peruskoulun rakennusaikaisen vuodon laajuutta ja mahdollisia tietoja asiasta. Arkistosta oli selvityksen mukaan löytynyt Mikrosem Oy:n 8.2.2005 päivätty tutkimuksen lausunto. Rakenteista oli näytönoton yhteydessä 24.1.2005 löytynyt kosteutta ja lattiasta oli löytynyt homekasvustoa. Konsultin ehdottamat korjaustyöt oli suoritettu. Lokakuussa 2007 opettajien työsuojeluvaltuutettu tiedotti asiasta kaupungin yhteistyökonsultille ja B:n peruskoulun rehtorille. Kummatkaan eivät aikaisemmin olleet tienneet Mikrosem Oy:n tutkimustuloksista.

Kantelija on opetusviraston selvityksen mukaan käynyt syksyllä 2008 tutkimuksissa Työterveyslaitoksella, josta on saanut E-lausunnon, jonka mukaan ei ole voitu diagnostisoida hänellä ammattitautia.

Selvityksessä todetaan edelleen, että jos opettaja ei voi työskennellä jossakin Helsingin kaupungin koulussa, hänelle etsitään toista koulua, jossa selvitysten ym. tietojen mukaan ei ole epäpuhtauksia. Uudelleensijoitus edellyttää selvityksiä ja tutkimuksia, joilla todetaan, että ao. henkilö ei voi työskennellä nykyisessä työssään. Tämän jälkeen etsitään työntekijälle muuta työtä Helsingin kaupungin virastoista ja laitoksista. Uudelleensijoituksella pyritään pysyvään ratkaisuun.

Kaupungin hallintokeskuksen oikeuspalvelut on antanut selvityksen 4.11.2008. Selvityksen mukaan henkilön palvelussuhde turvataan tilanteissa, joissa hänen työkykynsä on sairauden, vamman tai tapaturman vuoksi vähentynyt olennaisesti ja pitkäaikaisesti ja joissa työterveyslääkäri on työkyvyn arvioinnissa todennut hänen terveydellisistä syistä kykenemättömäksi jatkamaan omassa työssään.

Helsingin kaupungin selvitykseen sisältyi Mikrosem Oy -nimisen yhtiön lausunto 8.2.2005. Lausunto koskee ilman mikrobipitoisuuden määrittystä 24.1.2005 kerätyistä ilmannäytteistä ja kohteessa aistivaraisesti tehtyjä havaintoja sekä pintakosketusmittauksia. Kohteena oli Helsingin kaupungin B:n koulun tilat. Mikrosem Oy:n antamassa lausunnossa annettiin kaupungille mm. korjaussuosituksia viemärihajujen esiintymisen syiden selvittämisestä pikaisesti ja eliminoimiseksi pikaisesti ja pysyvästi, kattovuodon syiden selvittämisestä ja eliminoimiseksi pysyvästi, kosteus- ja mikrobivaurioituneiden materiaalien poistamiseksi jne.

Mikrosem Oy:n lausunnossa viitataan sosiaali- ja terveysministeriön oppaaseen "Asumisterveysohje 2003:1". Oppaassa kerrotaan mikrobikasvuston terveydellisistä haitoista ja siitä, että kosteusvaurio on välittömästi korjattava ja vaurioon johtaneet syyt poistettava.

3.1.2

Kantelijan vastine Helsingin kaupunginhallituksen selvityksestä

Kantelijan mukaan koulurakennusten kunnosta ja terveellisistä työoloista vastuussa olevien henkilöiden laiminlyönnit ovat aiheuttaneet hänen sairastumisensa. Kantelijan näkemyksen mukaan työolojen epäterveellisyyden on täytynyt olla työnantajan tiedossa.

Kantelija kertoo sairastuneensa työssään A:n ala-asteen koulussa kosteusvauriomikrobeista tammikuussa 2007. Hän oireili useita vuosia ennen sairastumistaan. Osa koulun työntekijöistä oli antanut epäilykset koulun sisäilman tilasta rehtorin tietoon viimeistään lukuvuoden 2002–2003 aikana.

Koululla oli tehty tutkimuksia vuoden 2006 lopulla. Rehtorin tiedote sisäilmaongelmista helmikuussa 2007 sisälsi Kantelijan mielestä virheellistä tietoa ja tiedotteessa myös vähäteltiin hiilidioksidiongelmaa.

Kantelijalle kirjoitetusta Työterveyslaitoksen E-lausunnosta kävi ilmi, että A:n koulusta oli löytynyt vuoden 2006 tutkimuksissa bakteeri- ja homekasvustoa. Työterveyslaitoksen tutkimuksissa keuhkolääkäri näytti Kantelijalle A:n tutkimusraportit, joista kävi ilmi, että koulusta oli löytynyt muun muassa kohonneita sädesienipitoisuuksia. Sädesienet ovat Kantelijan mukaan syöpää aiheuttavia, joten Kantelijan mielestä kaikkien talossa työskentelevien sekä oppilaiden vanhempien olisi pitänyt saada tieto välittömästi asiasta, kun tutkimustulokset saatiin.

Kun Kantelija oli aloittanut työt C:n peruskoulun uudessa parakissa elokuussa 2008, hän oli saanut hengitystietulehduksen ensimmäisen kouluviikon päätteeksi. Kantelija kokee kärsivänsä siitä, ettei hän voi hoitaa ammattiaan täysipainoisesti, koska hän sairastelee jatkuvasti epäterveellisten työolojen vuoksi.

Kantelija viittaa Mikrosem Oy:n raporttiin vuodelta 2005, joka kertoo, että talossa on ollut viemärihajua ja useita vesivuotoja. Kantelijan mukaan eräs B:n peruskoulussa oireileva opettaja oli yrittänyt saada tietoa, miten raportissa suositellut korjaukset on tehty. Opettajalle oli kerrottu, että korjaukset on tehty, mutta että niistä ei ollut saatavissa tarkempaa tietoa.

Kantelija ihmettelee, milloin raportit ovat olleet tiedossa ja saatavilla tilakeskuksesta ja miksi B:n koulun tilannetta ei ole tarkistettu työnantajan toimesta häntä sinne sijoitettaessa. Hänen ammattitautiepäilynsä on ollut uudelleensijoitusta hoitavien henkilöiden tiedossa.

3.1.3

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto ja selvitys

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunnon mukaan keväällä 2007 tehdyn ammattitautiepäilyilmoituksen johdosta on suoritettu asianmukaiset selvitykset ja annettu Helsingin kaupungille A:n koulua koskevat tarpeelliset toimintaohjeet.

Ministeriön lausuntoon on liitetty Uudenmaan työsuojelupiiriin 10.7.2009 päivätty lausunto. Lausunnon mukaan A:n ala-asteelta on 10.4.2007 ilmoitettu koulussa olevan huono sisäilma, kosteusvaurioita ja että henkilöt oireilevat.

Työterveyshuollon erikoislääkäri on toimittanut työsuojelupiiriin 23.4.2007 ilmoituksen ammattitautiepäilystä, joka on koskenut Kantelijaa. Työnantajalle on 31.8.2007 annettu palaute (tarkastuskertomus 07/527) ammattitautiepäilyä koskevassa asiassa. Tarkastuskertomuksessa on tarkastaja antanut toimintaohjeita kaupungin opetusvirastolle. Opetusviraston tulee järjestelmällisesti seurata ja tarkkailla työympäristöä ja ryhtyä viipymättä tarvittaviin toimenpiteisiin työolojen korjaamiseksi epäkohtien ilmetessä, etteivät muut työntekijät sairastu mahdollisesti rakennuksesta johtuvasta syystä. Tarkastuskertomuksen mukaan työntekijän altistuminen biologisille tekijöille oli rajoitettava niin vähäiseksi, ettei näistä tekijöistä aiheudu haittaa tai vaaraa työntekijän turvallisuudelle tai terveydelle. Työnantajalla edellytettiin siksi olevan riittävät tiedot työpaikalla esiintyvien altisteiden ominaisuuksista ja vaarallisuudesta, altistumisen luonteesta ja määrästä sekä altisteisiin liittyvistä terveyshaitoista ja mahdollisista raja-arvoista.

Koska ammattitautiepäilyn johdosta ei koulun taholta oltu tämän jälkeen yhteydessä työsuojelupiiriin, eikä ole ollut syytä epäillä, ettei Helsingin kaupunki työnantajana olisi ryhtynyt toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa annettujen toimintaohjeiden perusteella, ei työsuojelupiirissä nähty tarpeelliseksi tutkia asiaa enempää. Silloisen tiedon perusteella Kantelijan siirto pois A:n ala-asteelta oli todettu ja työnantaja oli työsuojelupiiriin saamien tietojen mukaan ryhtynyt korjaaviin toimenpiteisiin.

3.1.4

Helsingin kaupunginhallituksen lisäselvitys

Lisäselvityksen mukaan Mikrosem Oy:n lausunnossa 8.2.2005 todettiin havaitun B:n koulun rakennuksessa ensimmäisen takuuvuoden aikana viemärihajua, kattovuodosta johtuen kohonneita kosteuksia seinä- ja lattiarakenteissa sekä mikrobivaurioon viittaava hajua. Pääuraakoitsija oli sittemmin ilmoittanut korjanneensa välittömästi todetut epäkohdat. Kaupunki ilmoittaa lisäselvityksessään, että kaikkia rakennuksessa esiintyneitä kattovuotoja ei edelleenkään ole pystytty estämään. Helsingin kaupungin lisäselvitykseen sisältyvän opetusviraston lausunnon mukaan Mikrosem Oy:n raportissa kerrottu tutkimus ei ole ollut opetusviraston ja B:n peruskoulun rehtorin tiedossa.

Lisäselvityksen mukaan rakennuksen sisäilmaongelmien tutkiminen koostuu monista vaiheista ja menetelmistä eikä B:n koulussa ole lisäselvityksen mukaan tehty varsinaista sisäilma- ja kosteusteknistä kuntotutkimusta. Kohteessa on toteutettu useampia työsuojelutarkastuksia, joissa aistinvaraisesti sekä yksinkertaisin tutkimusmenetelmin on pyritty arvioimaan jatkotutkimustarvetta.

Kaupunginjohtaja on asettanut 12.12.2007 kaupungin sisäilmaryhmän tehtävänsä muun muassa kehittää yhteisiä toimintatapoja, tutkimusmenetelmiä, työnjakoa, sisäilmaongelmien käsittelyssä kaupunginhallinnossa.

3.1.5

Kantelijan vastine sosiaali- ja terveysministeriön lausuntoon ja Helsingin kaupungin lisäselvitykseen

Kantelija toteaa, että Helsingin kaupungin tilakeskuksen lisäselvityksessä kerrotaan Rakennusosakeyhtiö Hartelan korjanneen vauriot Mikrosem Oy:n tutkimusten jälkeen. Aineistossa ei Kantelijan mukaan ole tietoa homepurkuun liittyvistä suojaustoimenpiteistä, homeisten rakenteiden purkamisesta tai uuden rakentamisesta.

Kantelija on oikeusasiamiehen kanslian pyynnöstä vastineessaan yksilöinyt kantelussaan esittämänsä toimeentuloa koskevaa arvostelua. Hän on päätenyt palkkatietojensa perusteella laskelmaan, jonka mukaan hänen taloudellinen menetyksensä vuosina 2007 ja 2008 bruttopalkan osalta on ollut yhteensä noin 5 340 euroa. Kansaneläkelaitos on maksanut hänelle sairauspäivärahaa 537,04 euroa vuonna 2008.

3.1.6

Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen ympäristöterveyden osaston tutkimusprofessori Aino Nevalaisen periaatemuistio

Tutkimusprofessori Aino Nevalainen on 22.2.2010 oikeusasiamiehen kanslian pyynnöstä laatinut muistion, joka on otsikoitu "Päivitetty periaatemuistio rakennusten homeongelmien käsittelystä kunnissa". Periaatemuistio sisältää hänen 19.12.2005 oikeusasiamiehen kanslian pyynnöstä laatimansa samannimisen muistion tarkistuksen.

Muistiossa selostetaan asuntojen ja muiden oleskelutilojen, kuten koulujen ja päiväkotien sisäilmanlaatua koskevia valvontaohjeita, jotka on julkaistu asumisterveysohjeissa (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2003:1). Koulurakennuksia varten on annettu ohje: Koulurakennusten kosteus- ja homevauriot - Opas ongelmien selvittämiseen (Kansanterveyslaitoksen julkaisu C 2/2008). Tämän ohjeen keskeinen sisältö on, että isojen rakennusten kuten koulujen sisäilman mittausten tulee koostua riittävästä määrästä näytteitä.

Ohjeessa käsitellään lyhyesti myös koulurakennusten kosteusvaurioiden yleisyyttä ja korjausten vaikutuksia koskevia tutkimustuloksia. Sekä mikrobipitoisuudet että lasten oireet vähenevät normaalitasolle, jos koulun korjaukset onnistuvat hyvin. Joidenkin oppilaiden ja myös opettajien osalta on todettu, etteivät oireet välttämättä helpota korjausten jälkeen. On ilmeistä, että joissakin tapauksissa rakennusta ei pystytä korjaamaan niin perusteellisesti, etteivät herkistyneet henkilöt oireilisi niissä edelleen.

Kosteus- ja homeongelmat ovat periaatemuistion mukaan monimutkaisia ja yleensä tapauskohtaisesti erilaisia. Altistumiseen vaikuttaa myös rakennuksessa vietetty aika. Minkälaisia terveyshaittoja alkaa syntyä, riippuu paitsi altistuksesta, myös jokaisen yksilön henkilökohtaisista ominaisuuksista; onko esimerkiksi allergiataustaa, onko altistunut muualla homeelle jne.

Tutkimusprofessori Nevalainen on 31.3.2010 erillisessä muistiossa arvioinut Helsingin kaupungin kantelussa tarkoitettujen koulujen sisäilmaongelmien selvitys- ja korjaustoimenpiteitä.

Nevalainen toteaa, että saadusta selvityksestä ei käy täysin ilmi kronologinen järjestys, minkälaisia toimenpiteitä ja johtopäätöksiä selvitysten perusteella on tehty. Alkuperäisiä laboratorio-tutkimuksia on aineistossa hänen mukaansa varsin rajoitetusti. Täsmällisiä selvityksiä siitä, mitä teknisiä tai rakenteellisia tutkimuksia koulurakennuksissa on tehty vaurioiden paikallistamiseksi ja korjaussuunnittelun pohjaksi, ei Nevalaisen mukaan selvitysaineistoon sisälly.

Helsingin kaupungin A:n koulussa kosteusongelmat ovat olleet tiedossa Uudenmaan työsuojelupiirin selvityksen mukaan vuodesta 2006, jolloin kaupungin ympäristökeskus on todennut mikrobivauriot ja kaupungin kiinteistövirasto/tilakeskus tehnyt korjaussuunnitelman. Nevalai-

sen muistion mukaan aineisto sisältää ristiriitaista tietoa A:n koulussa havaituista mikrobilöydöksistä, mineraalivillakuiduista ja tehdyistä ilmanvaihdon parantamiseen tähtäävistä korjauksista.

Helsingin kaupungin B:n koulun osalta Mikrosem Oy on raportissaan (8.2.2005) todennut useita seikkoja, jotka viittaavat kosteus- ja homevaurioihin sekä muihin sisäilmanlaatua huonontaviin ja mahdollisesti oireita aiheuttaviin tekijöihin. Viemärin haju on tällainen tekijä, samoin mineraalivillakuidut. Vuorivillakuituja on havaittu "runsaasti" näytteessä, joka on analysoitu Työterveyslaitoksella (Analyysilausunto 7.1.2005). Vaurioita on selvityksen mukaan korjattu, mutta korjaukset eivät ole ainakaan kattovuotojen osalta johtaneet onnistuneeseen lopputulokseen.

Kosteusvaurioissa terveydenhuollolle ja työterveydenhuollolle ohjeita antavan ns. Majvik II -suosituksen mukaan altistumisen lopettaminen tai oleellinen vähentäminen on hoidon kannalta ehdottomasti tärkeintä. Kosteusvaurioille altistunutta ja sairastunutta henkilöä ei voida professori Nevalaisen mukaan näin ollen sijoittaa kosteusvaurioituneisiin tiloihin uudelleen.

Selvityksen mukaan B:n koulussa ei ole tehty varsinaista sisäilma- ja kosteusteknistä kuntotutkimusta. Kun selvityksessä todetaan muun muassa toistuvat kattovuodot koulussa, jää Nevalaisen mukaan epäselväksi, miksi koulua ei ole perusteellisemmin tutkittu, vaikka ainakin yksi opettaja on sairastunut ja joutunut siirtymään muualle. Tämä siirto on ehkä ollut perusteltu työsuojelullinen toimenpide, mutta kouluolojen terveellisyyden selvittäminen olisi ollut tärkeää myös koululaisten terveyden suojelemiseksi.

Tutkimusprofessori Nevalaisen mukaan aineiston perusteella saa vaikutelman, että kaupungin viranomaisilla ei ole ollut hyvää yleiskuvaa kaupungin koulurakennusten kunnosta ja siitä, mihin kouluun asianomainen henkilö voitaisiin sijoittaa. Myöskään Mikrosem Oy:n raporttia ei ole saatettu B:n koulun rehtorin ja henkilöstön tietoon. Tämä viittaa siihen, että tiedonhankinta ja tiedonkulku eri viranomaisten välillä ei ole ollut täysin ongelmattonta. Nevalaisen mukaan on huomattava, että sisäilma-asioiden käsittelyssä tulisi aina olla mukana myös rakennuksen käyttäjien edustus.

Aineistosta ei Nevalaisen mukaan käy selvästi ilmi, onko näytteenottoja ja mittauksien tuloksia tulkittu asianmukaisesti ja ovatko mahdolliset löydökset johtaneet tarvittaviin toimenpiteisiin. Kosteus- ja homevauriot ovat riski käyttäjien terveydelle. Vaikka ohjeissa mainitut tulkintaohjeet eivät olekaan terveysperusteisia, sitovia enimmäispitoisuusarvoja, voidaan muistion mukaan päätelmä tilojen epäterveellisyydestä tehdä myös näiden määritysten perusteella.

Aineistoon sisältyvien raporttien ja selvitysten perusteella tutkimusprofessori Nevalainen toteaa, että viranomaisten toiminta ei ole ollut riittävän kohdennettua ja tehokasta. Raporteista saa vaikutelman, että erilaisia näytteitä on otettu enemminkin satunnaisesti kuin johdonmukaista selvitystoimintaa tai näytteenottosuunnitelmaa noudattaen. Selvityksistä ei myöskään käy ilmi, missä vaiheessa ja kenen toimesta selvitysten tulokset on vedetty yhteen ja päätetty toimenpiteistä, eikä siitä, ovatko korjaukset todella kohdistuneet havaittujen ongelmien syiden poistamiseen.

Muistiossa todetaan, että A:n koulun osalta ei ole käytettävissä tietoja korjaustoimenpiteistä ja siitä, miten niiden seuranta ja raportointi on järjestetty.

Helsingin kaupungin rakennusviraston selvityksen mukaan B:n koulussa on ensimmäisen takuuvuoden aikana ilmennyt useita sisäilman laatuun liittyviä ja kosteusvaurioihin viittaavia havaintoja. Nämä on rakennusviraston selvityksen mukaan korjattu, mutta selvityksistä ei Nevalaisen mukaan käy ilmi, onko korjausten onnistumista todettu tai seurattu. Edelleen rakennus-

viraston selvityksen mukaan asianomaisissa kouluissa on ollut pitkäaikaisia mutta ajoittaisia kattovuotoja. Kattovuotojen toistuesssa on Nevalaisen mukaan varsin todennäköistä, että vesikatton alapuoliset rakenteet ja materiaalit kastuvat toistuvasti, mikä yleensä johtuu ajan mittaan homekasvuun. Aineistoista ei käy ilmi, onko näitä rakenteita ja materiaaleja tarkastettu mahdollisten kosteusvaurioiden ja niihin usein liittyvien homevaurioiden osalta.

3.1.7

Sosiaali- ja terveysministeriön vastine

Sosiaali- ja terveysministeriö antoi vastineen professori Nevalaisen muistosta ja muista tapausta koskevista asiakirjoista 12.5.2010. Yleisenä huomiona ministeriö totesi, että käytettävissä olevien asiakirjojen perusteella on erittäin vaikea arvioida tapauksessa tehtyjen toimenpiteiden järjestystä ja oikeellisuutta.

Ministeriö toteaa, että tilannetta ovat selvittäneet työsuojeluviranomainen (silloinen työsuojelupiiri) ja kunnan terveydensuojeluviranomainen (Helsingin kaupungin ympäristökeskus). Työsuojeluviranomaisen toimenpiteiden osalta ministeriö viittasi aikaisempaan lausuntoonsa (10.8.2009), jossa se totesi asiakirjojen perusteella työsuojeluviranomaisen toimineen tilanteessa asianmukaisesti.

Ympäristökeskuksen tarkastuskertomusta ministeriö arvioi seuraavasti:

Lopuksi tarkastuskertomuksessa todetaan asiaan palattavan, jos käyttäjien terveyshaitat (...) jatkuvat korjausten jälkeen. Tarkastuskertomuksesta ei selviä, miten ympäristökeskus aikoo korjaavien toimenpiteiden toimeenpanoa valvoa eikä muista asiakirjoista selviä, onko toimenpiteiden toteutumista käytännössä valvottu. (...) Tarkastuskertomuksen perusteella yksittäinen tarkastus on suoritettu asianmukaisesti ja tarkastuskertomus on kattava lukuun ottamatta sitä, että siitä ei selviä tarkastuksen peruste eikä jälkiseurannan toteuttaminen.

Yleisesti sosiaali- ja terveysministeriö haluaa vastineessaan kiinnittää huomiota työsuojeluviranomaisen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen yhteistyön tärkeyteen tapauksissa, joissa molemmilla saattaa olla toimivaltaa (terveyshaittatapaukset esimerkiksi kouluissa, päiväkodeissa ja vanhainkodeissa).

3.1.8

Helsingin kaupungin vastine

Helsingin kaupunki antoi vastineen professori Nevalaisen muistosta 21.5.2010. Kaupunki yhtyy vastineessaan prof. Nevalaisen lausuntoon siinä, että kuntien home- ja sisäilmaongelmat ovat monimutkaisia, koska itse ilmiö on monimutkainen ja ennalta ehkäisemisen vastuut ulottuvat monelle hallinnonalalle.

Kaupunki toteaa, että B:n koulua on perusteellisesti tutkittu vuoden 2005 takuukorjauksista lähtien ja katon korjaukset ovat parhaillaan kevään 2010 aikana meneillään.

Kaupungin vastineen mukaan Kantelijan virkasuhde opettajana jatkuu edelleen ja hänen kohdallaan opetusvirasto on kokeillut ja kokeilee edelleen useita eri kouluja, jotka olisivat hänen terveydentilansa huomioiden sopivia hänelle opettajan viran hoitamiseen.

Helsingin kaupunki katsoo ryhtyneensä niihin toimiin, mitä laki siltä edellyttää ja mitä siltä kohdulla voidaan vaatia.

3.2

Lainsäädäntö

Perustuslain 18 §:n 1 momentissa (731/1999) säädetään, että julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Hallituksen esityksen (HE 309/1993) mukaan säännöksellä on merkitystä ennen kaikkea työsuojelussa ja siihen liittyvässä toiminnassa.

Perustuslain 20 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Työturvallisuuslain 8 §:ssä (738/2002) säädetään työnantajan yleisestä huolehtimisveloitteesta. Lainkohdan 1 momentin mukaan työnantajan on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat.

Mainitun säännöksen 4 momentissa säädetään, että työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta. Työnantajan on myös tarkkailtava toteutettujen toimenpiteiden vaikutusta työn turvallisuuteen ja terveellisyteen.

Säännöksen 5 momentin mukaan työnantajan on huolehdittava siitä, että turvallisuutta ja terveellisyyttä koskevat toimenpiteet otetaan huomioon tarpeellisella tavalla työnantajan organisaation kaikkien osien toiminnassa.

Työturvallisuuslain 10 §:ssä käsitellään työn vaarojen selvittämistä ja arviointia. Työnantajan on työn ja toiminnan luonne huomioon ottaen riittävän järjestelmällisesti selvitettävä ja tunnistettava työstä, työtilasta, muusta työympäristöstä ja työolosuhteista aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät sekä milloin niitä ei voida poistaa, arvioitava niiden merkitys työntekijöiden turvallisuudelle ja terveydelle.

Työturvallisuuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 59/2002 vp) mukaan lain 10 §:ssä tarkoitetut vaarat ja haitat voivat olla esimerkiksi työolosuhteista tai työmenetelmistä aiheutuvia fyysisiä tapaturman tai ammattitaudin tai muun työperäisen sairauden vaaroja. Hallituksen esityksessä todetaan, että vaarojen tunnistamisen ja arvioinnin käytännön toteuttaminen ja menettelytavat työpaikoilla määräytyvät työnantajan toimialan, toiminnan luonteen ja työpaikan koon sekä muiden kussakin tapauksessa esillä olevien erityispiirteiden mukaan. Työnantaja-kohtaisesti on mahdollisuus toteuttaa kussakin tilanteessa parhaiten soveltuvia toimintatapoja. Tarkoitus on, että kaikki potentiaaliset vaara- ja haittatekijät tulevat läpikäytyksi jokaisella työpaikalla. Vaarojen selvittämisen tulee olla suunnitelmallista ja jatkuvaa.

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä todetaan edelleen, että työntekijän turvallisuudelle ja terveydelle aiheutuvat haitta- ja vaaratekijät on työnantajan poistettava, mikäli mahdollista. Silloin kun haitta- ja vaaratekijät poistetaan heti, ei luonnollisestikaan tarvitse erikseen selvittää ja arvioida niitä. Hallituksen esityksen mukaan kaikkia vaara- ja haittatekijöitä ei käytännössä kuitenkaan voida poistaa. Tällaisessa tilanteessa työnantajan on arvioitava jäljelle jääneen haitan tai vaaran merkitys työntekijän turvallisuudelle ja terveydelle. Arvioinnin seurauksena työnantajan on alennettava riskit sille tasolle, että työturvallisuuslain ja sen nojalla annettujen alemmanasteisten säädösten edellyttämät vähimmäisvaatimukset täyttyvät ja että työntekijän turvallisuus ja terveys vaarantuu mahdollisimman vähän. Työnantaja tekee näin ollen

arvioinnin perusteella tietoisien valinnan jäljelle jäävien riskien vähentämiseen tarvittavista toimenpiteistä.

Työturvallisuuslain 32 §:n 1 momentin mukaan työpaikan rakenteiden materiaalien ja varusteiden sekä laitteiden tulee olla turvallisia ja terveellisiä työntekijöille.

Työturvallisuuslain 33 §:n 1 momentin mukaan työpaikalla tulee olla riittävästi kelpollista hengitysilmaa. Työpaikan ilmanvaihdon tulee olla riittävän tehokas ja tarkoituksenmukainen.

Työturvallisuuslain 40 §:n 1 momentin mukaan työntekijän altistuminen turvallisuudelle ja terveydelle haittaa tai vaaraa aiheuttaville biologisille tekijöille on rajoitettava niin vähäiseksi, ettei näistä tekijöistä aiheudu haittaa tai vaaraa työntekijän turvallisuudelle taikka terveydelle taikka lisääntymisterveydelle.

Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentin mukaan lain tarkoituksena on varmistaa työsuojelua koskevien säännösten noudattaminen sekä parantaa työympäristöä ja työolosuhteita työsuojelun viranomaisvalvonnan sekä työnantajan ja työntekijöiden yhteistoiminnan avulla.

3.3

Arviointia

Kantelussa, selvityksissä, vastineissa ja asiantuntijalausunnossa on esitetty erilaisia näkemyksiä siitä, mistä Kantelijan kokemat oireet johtuvat Helsingin kaupungin A:n, B:n ja C:n peruskouluissa. Kantelija korostaa mainituilla työpaikoilla tapahtunutta altistusta koulurakennusten kosteusvaurioista aiheutuneille sisäilman mikrobeille. Kantelija on sitä mieltä, että hänen työnantajansa Helsingin kaupunki on ollut tietoinen siitä, että hänellä on vuonna 2007 todettu ammattitautiepäily ja että häntä ei saisi sijoittaa epäterveelliseen työympäristöön.

Katson selvityksestä käyvän selville mm. seuraavan:

- että Kantelija oli jäänyt sairauslomalle Helsingin kaupungin A:n peruskoulusta keväällä 2007 ja hänestä oli tehty ilmoitus 23.4.2007 ammattitautiepäilystä Uudenmaan työsuojelupiiriin. Tieto ilmoituksesta oli ollut hänen esimiehensä käytettävissä vuoden 2007 alkupuolelta lähtien,
- että Uudenmaan työsuojelupiiri toimitti 31.8.2007 Helsingin kaupungin opetusvirastolle tarkastuskertomuksen N:o 07/527, jossa Kantelijan työnantajalle on annettu toimintaohjeet ammattitauti-epäilyä koskevassa asiassa,
- että työsuojelupiiri ei nähnyt tarpeelliseksi tutkia, oliko Helsingin kaupunki ryhtynyt toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa annettujen ohjeiden perusteella,
- että Kantelija oli aloittanut luokanopettajana 1.8.2007 B:n peruskoulussa ja jäänyt sairauslomalle hengitystieoireiden vuoksi lokakuussa 2007,
- että syksyllä 2006 oli B:n peruskoulun opettajien työsuojeluvaltuutetun tiedossa, että koulun ilmanlaatu oli huono,
- että työsuojeluvaltuutettu oli syyskuussa 2007 tiedustellut kaupungin kiinteistövirastosta mainitun peruskoulun katon vuodon laajuutta, jolloin oli viitattu Mikrosem OY:n toimesta asiasta 8.2.2005 laadittuun lausuntoon,
- että edellä mainitussa lausunnossa oli mm. arvioitu rakennuksen korjaustarpeita ja rakennuksesta löydettyjen altisteiden terveystarpeita,
- että B:n koulussa ei ole tehty varsinaista sisäilma- ja kosteusteknistä kuntotutkimusta,
- että lausunto oli toimitettu kaupungin opetusviraston tiedoksi vasta vuonna 2007,
- että Kantelija siirtyi C:n peruskouluun luokanopettajaksi elokuussa 2008 ja jäi sairauslomalle 22.8.2008,

- että C:n peruskoulun ruokalassa oli ollut vesivahinko, josta ei ole annettu tietoja Helsingin kaupungin selvityksissä ja lausunnoissa.

Totean siis, että Kantelijan työnantajalla Helsingin kaupungin opetusvirastolla oli ollut tietoa hänen ammattitautiepäilystään keväällä 2007, kun hän sai virkasiirron A:n peruskoulusta B:n peruskouluun. Opetusviraston olisi myös siinä vaiheessa pitänyt olla tietoinen Mikrosem Oy:n lausunnon sisällöstä.

Totean, että Helsingin kaupunki ei ole riittävällä tavalla selostanut, mihin toimenpiteisiin kaupunki on ryhtynyt mainituissa kouluissa ilmenneiden sisäilmaa koskevien haittojen identifiointiksi ja poistamiseksi.

Viittaan erityisesti niihin havaintoihin, jotka tutkimusprofessori Nevalainen on muistiossaan 31.3.2010 tehnyt Helsingin kaupungin menettelystä kantelussa tarkoitetussa asiassa. Yhdyn hänen tekemiinsä johtopäätöksiin.

Katson siis, että Helsingin kaupungin opetusviraston ja kiinteistöviraston olisi tullut menetellä määrätietoisemmin täyttääkseen työturvallisuuslain 8 §:n työnantajan yleistä huolehtimisvelvollisuutta koskevan velvoitteen, työturvallisuuslain 10 §:n vaarojen selvittämistä ja arviointia koskevan velvoitteen, työturvallisuuslain 33 §:n työpaikan ilmanvaihtoa koskevan ja työturvallisuuslain 40 §:n työntekijän altistumista terveydelle varaa aiheuttaville biologisille tekijöille koskevan velvoitteen.

Katson myös, että Uudenmaan työsuojelupiirin olisi tullut varmistua siitä, oliko kaupunki ryhtynyt tarkastuskertomuksessa 07/527 mainittuihin toimenpiteisiin työolojen korjaamiseksi. Korostan, että kysymyksessä oli peruskoulu, jossa viettävät aikansa sekä oppilaat että henkilökunta.

Mitä tulee Kantelijan kantelussa esittämiin taloudellisiin korvausvaatimuksiin, totean, että vahingonkorvauslain (412/1974) 4 luvun 2 §:n mukaan virkamies vastaa virassaan virheellään tai laiminlyönnillään aiheuttamastaan vahingosta kyseisen luvun 1 §:ssä mainittujen perusteiden mukaan. Vahingonkorvausta on haettava oikeusteitse. Oikeusasiamies ei voi määrätä, miten tuomioistuimen tai viranomaisen on ratkaistava sen käsiteltäväksi saatettu asia eikä muutoinkaan vaikuttaa jossakin viranomaisessa vireillä olevaan ratkaisuun.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 ilmaisemani käsitykset Helsingin kaupungin, sosiaali- ja terveysministeriölle ja Uudenmaan työsuojelupiirille tiedoksi.

Asia ei ole antanut aihetta puoleltani enempään.